

POSTANOWIENIE

Dnia 17 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa K. S.
przeciwko J. N.
o ochronę dóbr osobistych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 września 2021 r.,
na skutek wniosku o wyłączenie Sędziego Sądu Najwyższego Jacka Greli

wniosek oddala.

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 15 grudnia 2020 r., złożonym w sprawie z powództwa K. S. o ochronę dóbr osobistych, pozwany J. N. zażądał wyłączenia od orzekania w sprawie sędziego Sądu Apelacyjnego w [...] K. J., a także prezesa Sądu Apelacyjnego w [...] A. D. i wszystkich podlegających mu sędziów Sądu Apelacyjnego w [...].

W uzasadnieniu wskazał, że sporządził i przesłał do Prokuratury Krajowej zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, w którym wywiódł, że sędzia K. J. mógł popełnić szereg przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i że może być odpowiedzialny za organizację i kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą składającą się głównie z sędziów. Zdaniem wnioskodawcy, nie jest w związku z tym możliwe, aby sędzia K. J. mógł bezstronnie orzekać w sprawie, w której wskazano na jego udział w ukrywaniu procederu

płatnej protekcji, finansowanej przez jedną ze stron postępowania. Dodał, że jedną z korzyści majątkowych, mających wynagradzać sędziów, którzy godzili się na udział w grupie przestępczej, były pożyczki mieszkaniowe udzielane przez prezesa Sądu Apelacyjnego w [...].

Sędzia K. J. złożył oświadczenie, że nie zachodzą żadne przesłanki, które uzasadniałyby wyłączenie go od rozpoznania sprawy, a wszystkie zarzuty i insynuacje zawarte we wniosku są oczywiście nieprawdziwe. Oświadczenia, według których nie zachodzą podstawy wyłączenia od rozpoznania sprawy, złożyli również objęci wnioskiem sędziowie Sądu Apelacyjnego w [...] z wyjątkiem sędzi U. D., przebywającej - według adnotacji w aktach (k. 522) - na długotrwałym zwolnieniu lekarskim.

Po przekazaniu akt sprawy do Sądu Najwyższego w celu rozpoznania wniosku (art. 52 § 1 k.p.c.) i przydzieleniu sprawy sędziemu Sądu Najwyższego Jackowi Greli, wnioskiem z dnia 30 lipca 2021 r. pozwany, działając przez kwalifikowanego pełnomocnika, złożył wniosek o wyłączenie sędziego referenta od rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego w [...] ze względu na uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności. We wniosku podano, że jak wynika z dołączonego pisma, w czasie, w którym sędzia Jacek Grela był prezesem lub wiceprezesem Sądu Apelacyjnego w [X.], zawarto z sędziami 44 umowy pożyczek mieszkaniowych, wśród których mogą - według podejrzeń pozwanego - występować także pożyczki nienależne objęte analogicznym mechanizmem ich przyznawania, jak w przypadku sędziów apelacji [...]. Jest to, zdaniem wnioskodawcy, okoliczność wykluczająca możliwość bezstronnego rozstrzygnięcia wypadkowej sprawy o wyłączenie sędziego Sądu Apelacyjnego K. J. przez sędziego Sądu Najwyższego objętego wnioskiem, ponieważ nie da się wykluczyć jego zainteresowania określonym wynikiem sprawy zawisłej przed Sądem Najwyższym wskutek przekazania do tego Sądu wniosku o wyłączenie sędziów właśnie przez przewodniczącego I Wydziału Cywilnego i Własności Intelektualnej Sądu Apelacyjnego w [...] sędziego K. J..

Sędzia objęty wnioskiem złożył oświadczenie, że nie zachodzi jakakolwiek okoliczność, która mogłaby świadczyć o jego stronniczości lub braku obiektywizmu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 87¹ § 1 k.p.c. w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. Zastępstwo to obejmuje również toczące się przed Sądem Najwyższym postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego tego Sądu, jak i sędziów Sądu Apelacyjnego (por. zarządzenia Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2015 r., III PO 5/15, OSNP 2017, nr 4, poz. 41, z dnia 10 sierpnia 2017 r., I CO 46/17, niepubl. i z dnia 15 czerwca 2018 r., I CO 65/18, niepubl., a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2017 r., II CO 112/17, niepubl. i z dnia 25 czerwca 2019 r., V CZ 48/19, niepubl.).

Prawidłowa realizacja funkcji, którym służy obowiązkowe zastępstwo, wymaga, aby rola profesjonalnego pełnomocnika w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie sprowadzała się jedynie do przekazania Sądowi Najwyższemu żądania (woli) mocodawcy, pozbawionego zdolności postulacyjnej. Rolą adwokata lub radcy prawnego jest także, w razie potrzeby, profesjonalne objaśnienie mocodawcy wymagań prawnych przewidzianych dla podejmowanych czynności procesowych, ich celów i przesłanek skuteczności. Docelowo winno to skłaniać do niedokonywania takich czynności procesowych, które w ocenie profesjonalnego prawnika warunków tych nie spełniają, a tym samym nie mogą wywołać oczekiwanych przez stronę skutków. Założenie to nie ogranicza się do wnoszenia środków zaskarżenia, do których rozpoznania jest właściwy Sąd Najwyższy; ma ono ogólniejszy charakter i dotyczy także innych czynności objętych obowiązkowym zastępstwem zgodnie z art. 87¹ § 1 k.p.c.

Uwagę tę należało w okolicznościach sprawy uznać za nieodzowną w związku z zawartym w treści wniosku zastrzeżeniem, że jest on składany na „wyrażne żądanie pozwanego”, niemogącego samodzielnie podjąć tej czynności.

Odnosząc się bezpośrednio do żądania wniosku, należało zważyć, że w świetle art. 49 § 1 k.p.c. przyczyną wyłączenia sędziego jest okoliczność, która mogłaby wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w konkretnej sprawie. Okoliczność ta powinna być uprawdopodobniona (art. 50 § 1 k.p.c.).

Bezstronność jest synonimem obiektywizmu, braku uprzedzeń i neutralności wobec stron, a także niekierowania się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny. Przy ocenie, czy określona okoliczność może wywoływać wątpliwość co do bezstronności sędziego, trzeba uwzględnić nie tylko punkt widzenia strony, lecz także to, czy powołana okoliczność może powodować taką wątpliwość z perspektywy obiektywnie i racjonalnie działającego obserwatora, a zatem, czy chodzi o wątpliwość uzasadnioną (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2017 r., V CO 165/17, niepubl., z dnia 30 sierpnia 2018 r., I PK 143/18, niepubl. i z dnia 16 grudnia 2019 r., II CO 208/19, niepubl., a także - odpowiednio - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2012 r., III KK 214/11, OSNKW 2012, nr 4, poz. 40). Bazowanie wyłącznie na kryterium subiektywnym, opartym o indywidualne przeświadczenie lub nawet przypuszczenie strony, mogłoby prowadzić do przekształcenia instytucji wyłączenia sędziego w instrument służący odsuwaniu od postępowania sędziów, których strona uznaje za „niewłaściwych” przez pryzmat subiektywnego pojmowania własnych interesów, co stałoby w kolizji z celami tej gwarancji procesowej.

Powołana we wniosku okoliczność, która miała świadczyć o uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego, sprowadzała się do tego, że w czasie, gdy objęty wnioskiem sędzia był prezesem lub wiceprezesem Sądu Apelacyjnego w [X.], zostały udzielone sędziom 44 pożyczki mieszkaniowe, wśród których mogły, „według podejrzeń pozwanego”, występować pożyczki nienależne, objęte analogicznym „mechanizmem”, jak mający uzasadniać wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego w [...]. O ile fakt udzielenia pożyczek znajdował odzwierciedlenie w dołączonym do wniosku piśmie, o tyle podejrzenie co do okoliczności, w których pożyczki te mogły być udzielane, miało charakter domniemania, względnie sugestii, niepopartej dowodami ani rozwiniętymi twierdzeniami. Brak pokrycia w skonkretyzowanych twierdzeniach zdalnych do oceny w płaszczyźnie prawdopodobieństwa, cechował zarówno podejrzenie, że pożyczki były udzielane w sposób nienależny, jak i przypuszczenie, że były one elementem „mechanizmu” podobnego do występującego - wedle podejrzeń pozwanego zawartych we wniosku o wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego w [...] - w sądach apelacji [...].

Wywody te nie mogły być uznane za wystarczające do uprawdopodobnienia okoliczności, która z perspektywy obiektywnego obserwatora mogłaby budzić uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego. Ich podstawę stanowiło *de facto* dowolne i pozbawione obiektywnej podstawy domniemanie wystąpienia nieskonkretyzowanych nieprawidłowości, w czasie, w którym objęty wnioskiem sędzia pełnił funkcję prezesa Sądu Apelacyjnego w [X.]. W piśmiennictwie trafnie zwrócono uwagę na ryzyko obstrukcji procesowej pojawiające się gdy strona, wytaczając powództwo wobec sędziego lub składając wobec niego akt oskarżenia, zmierza do wpłynięcia na obsadę sądu. Stanowisko to należy odnieść także do przypadków złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, w braku weryfikowalnych twierdzeń co do dalszego toku czynności wywołanych tym zawiadomieniem i dokonanych na jego podstawie ustaleń. Sytuacje takie powinny podlegać szczególnie wnikliwemu badaniu przez sąd w kontekście art. 4¹ k.p.c. W rozpatrywanym żądaniu nie twierdzono przy tym nawet, aby sformułowane w nim supozycje stały się podstawą zawiadomienia kierowanego do właściwych organów.

We wniosku nie przedstawiono także twierdzeń, które obiektywnie mogłyby uprawdopodobniać związki między zarzutami stawianymi sędziom Sądu Apelacyjnego w [...], względnie – między tymi sędziami osobiście, a sędzią objętym rozpatrywanym wnioskiem. Za takie nie można było uznać wywodów, według których sędzia objęty wnioskiem był współpracownikiem sędzi Sądu Najwyższego M. M. w [...] Szkole [...], a sędzia K. J. był jej poprzednikiem na stanowisku podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości. Tę samą ocenę należało odnieść do zaakcentowanego we wniosku faktu, że wniosek o wyłączenie sędziów Sądu Apelacyjnego w [...] przekazał do Sądu Najwyższego sędzia K. J. w charakterze przewodniczącego wydziału. Nie jest zrozumiałe, w jaki sposób fakt ten, sprowadzający się do podpisania odezwy o przekazaniu akt, czego podstawę stanowił art. 52 § 1 k.p.c., miałby rzutować na bezstronność sędziego objętego wnioskiem.

Pozwany nie powołał żadnych innych faktów, które mogłyby rzutować na ocenę wniosku; nie odwołał się również do okoliczności odnoszących się do niezależności i niezawisłości sądu, stanowiących m.in. podstawę wystąpienia przez

Sąd Najwyższy z pytaniami prejudycjalnymi do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej postanowieniem składu siedmiu sędziów Izby Cywilnej z dnia 21 maja 2019 r., III CZP 25/19, OSNC 2019, nr 10, poz. 99 i postanowieniem pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 2 września 2021 r., III CZP 11/21, niepubl. W przypadku wyłączenia sędziego na żądanie strony, ciężar przytoczenia i uprawdopodobnienia faktów mogących wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności w rozpoznawanej sprawie spoczywa każdorazowo na wnioskodawcy (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2017 r., III UO 3/16, niepubl. i z dnia 16 grudnia 2019 r., II CO 208/19, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2018 r., V CSK 256/17, niepubl.), a podstawą oceny wniosku są przedstawione w nim zarzuty, fakty i dowody.

W konkluzji, treść wniosku nie pozwalała uznać za uprawdopodobnioną okoliczności, o której mowa w art. 49 § 1 k.p.c., co prowadziło do jego oddalenia.

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji.